

Дерев'янка С., Горбатенко К. Синдром Доріана Грея та нарцисизм: спільне та відмінне. *П'ятнадцять Сіверянські соціально-психологічні читання: Матеріали Міжнародної наукової конференції (25 квітня 2025 року, м. Чернігів) / За наук. ред. О. Ю. Дроздова. Чернігів, 2025. Т. 1. С. 41-42.*

СИНДРОМ ДОРІАНА ГРЕЯ ТА НАРЦИСИЗМ:

СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

Ще на початку ХХІ століття у роботах німецького психіатра Б. Брозига з'явився термін «синдром Доріана Грея» (Brosig B., 2001). Назву синдрому було використано умовно – за ім'ям персонажу роману Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея». З часом у літературі науково-популярного характеру поширилися дані, що будь-які фанатичні спроби людини повернути молодість та «чіпляння» за ідеали краси є проявом синдрому Доріана Грея як захисний механізм протистояння небажаним віковим змінам. На сьогодні популярними є уявлення, що однією з найбільш важливих передумов виникнення синдрому Доріана Грея є нарцисичний розлад особистості як патологічно-завищене почуття власної значущості. Поряд із тим, слід відрізнити патологічний нарцисизм від так званого «здорового» нарцисизму, який проявляється у любові до себе на підґрунті гідності та самоповаги. Патологічний нарцисизм спрямований на захист свого вразливого Я, через зверхність та гордоці. Патологічний та здоровий нарцисизм єднає така риса як потреба у самоцінності, саме ця потреба також складає підґрунтя синдрому Доріана Грея.

Слід відзначити, що найбільш виражені риси синдрому Доріана Грея та нарцисизму (концентрація на своїй зовнішності, фіксація на ідеальному образі самого себе, залежність від зовнішньої оцінки) є спільними для обох явищ. Разом з тим, нарцисизм – це офіційно діагностований розлад, синдром Доріана Грея – поки що неофіційний термін, хоча й широко почав вживатися у психології для позначення гіперфіксації на молодості та красі.

Основні відмінності між синдромом Доріана Грея та нарцисизмом визначимо за критеріями, освітленими у наукових джерелах (Brosig B., 2001), (Twenge J., 2017):

1. Домінуючий страх.

Особи з вираженим нарцисизмом характеризуються страхом бути звичайною людиною, яка нічим не відрізняється від інших. Особи з синдромом Доріана Грея мають інший страх – здебільшого це не сподобатися іншим, викликати антипатію до себе.

2. Вразливість.

Особи з нарцисичними рисами характеру, так само як і особи з синдромом Доріана Грея, є дуже вразливими. Разом з тим, якщо «нарциси» вразливі щодо критики інших людей на адресу своєї особистості, то особи з синдромом Доріана Грея вразливі переважно на рахунок своєї зовнішньої «неідеальності» і дуже переживають, коли хтось з оточення критикує їхню зовнішність.

3. Поведінкові прояви.

«Особи-нарциси» намагаються досягти пануючого положення в осередку певних людей, або суспільства в цілому. Вони прагнуть успіху та докладають зусиль, щоб виділитися з натовпу та бути «не такими як усі».

Синдром Доріана Грея може стати передумовою для звернення осіб, які вважають себе потворами, за медичною допомогою з метою змінення своєї зовнішності та позбавлення вад.

4. Соціальні прояви.

Нарцисизм спонукає до маніпуляцій та прагматичного ставлення до інших людей; синдром Доріана Грея заставляє уникати інших людей (бо є побоювання не сподобатися), дзеркал і усього того, що може нагадати про власну непривабливість.

5. Головна цінність.

«Нарциси» люблять хизуватися силою особистості, інтелектом, іншими «талантами» (тобто внутрішні чинники є наріжними). Особи з синдромом Доріана Грея пишаються своєю зовнішністю та захоплюються своєю привабливістю.

Психотерапевтична робота з «нарцисами» має бути зорієнтована на аналіз глибинних настанов, корекцію нереалістичних переконань про себе. Психотерапевтична допомога особам з синдромом Доріана Грея також є

можливою та може бути сфокусованою на роботі з тілесною ідентичністю, з прийняттям природних змін.

Отже, спільними рисами між синдромом Доріана Грея та нарцисизмом є концентрація на власній зовнішності та спотворена потреба у самоцінності; відмінні риси між зазначеним синдромом та нарцисизмом: різноманітні страхи, різноаспектна вразливість, різне співвідношення «внутрішнього» та «зовнішнього».

Перспективи подальших досліджень з даного питання вбачаємо в емпіричному вивченні взаємозв'язку між синдромом Доріана Грея та нарцисизмом у осіб різного віку та статі.